

THEODORE REINACH

ἱ παρακολουθοῦντες τὰς προόδους τῆς μουσικῆς ἐπιστήμης καὶ εἰδικῶς τοῦ κλάδου τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς ἐπληροφορήθησαν μὲ εἰλικρινῇ καὶ μεγάλῃν λύπην τὸν θάνατον ἐνὸς ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους αὐτῆς μελετητὰς, τοῦ Θεοδώρου Reinach Ὁ σοφὸς Γάλλος, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα θὰ μείνῃ διὰ παντὸς συνδεδεμένον μὲ τὴν Ἑλλάδα, ἐγεννήθη εἰς τὸ Saint-Germain-en-Layle τὴν 3 Ἰουνίου 1856. Ἐργασθεὶς ἐπὶ μικρὸν διάστημα ὡς δικηγόρος, ἐπεδόθη ἔνωρις εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας τοῦ ἀρχαίου κόσμου Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1888 εἶναι συντάκτης τῆς «Ἐπιθεωρήσεως τῶν Ἑλληνικῶν σπουδῶν» (Revue des Etudes grecques, Paris), δημοσιεύσας ἀπείρους μελέτας, αἱ ὁποῖαι τὸν ἀνέδειξαν ὡς ἓνα ἐκ τῶν σοφῶν, οἱ ὁποῖοι ἔδρασαν ἀποτελεσματικῶς εἰς τὸ πεδῖον τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔγινε ἰδιαιτέρως γνωστὸς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1893, ὁπότε ηὐτύχησε ν' ἀνακαλύψῃ μέσα εἰς τὰ ξρεῖπια τῶν Δελφῶν τὸν ὕμνον τοῦ Ἀπόλλωνος, τὸν ὁποῖον καὶ ἐξέδωκε μεταφρασμένον εἰς τὴν παρασημαντικὴν τῆς παγκοσμίου μουσικῆς, προκαλέσας τὸ ἐνδιαφέρον τῶν καλλιτεχνῶν καὶ τῶν διανοουμένων ὅλου τοῦ κόσμου, τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ νέου. Ἡ κατάστασις, εἰς ἣν εὗρίσκετο ὁ τόπος μας ἀπὸ μουσικοφιλολογικῆς ἀπόψεως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, δὲν ἐπέτρεψε νὰ γίνῃ ὅσος ἔπρεπε θόρυβος ἐπὶ τῆς ἐργασίας ἐκείνης τοῦ σοφοῦ Γάλλου, εἰς τὸν ὁποῖον τόσα ὀφείλουσιν αἱ κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν ἐκδοθεῖσαι σοβαραὶ ἐργασίαι ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς. Οὐχ ἥττον ὁμοῦ ἐξετιμήθη εὐθὺς ἀμέσως τὸ ἔργον τοῦ Reinach, περὶ τοῦ ὁποίου ἔγραψαν εὐφώμως οἱ τότε δρῶντες ἀρχαιολόγοι καὶ φιλόλογοι καὶ ἐκ τῶν μουσικολόγων μας ὁ μουσικώτατος κληρικὸς Γερμανὸς Ἀφθονίδης, ὅστις καὶ μετέγραψε τὸν ὕμνον τοῦ Ἀπόλ-

λωνος εἰς τὴν βυζαντινὴν παρασημαντικὴν, συνοδεύσας αὐτὸν μετὰ σοφῶν πράγματι παρατηρήσεων. Ἐκτοτε ἀναπτυχθεῖσης ἐν τῷ μεταξὺ καὶ παρ' ἡμῖν τῆς μουσικῆς ἐπιστήμης, ἐγένοντο καὶ ἄλλαι μελέται ἐπὶ τοῦ περιφήμου ἐκείνου ὕμνου, εἰς πάντας γνωσταί, βάσις τῶν ὁποίων εἶναι πάντοτε ἡ ἔργασία τοῦ Th. Reinach.

Τῷ 1902 ἐξέδωκε μετὰ τοῦ Eichthal ὁ Reinach σπουδαίαν μελέτην ἐπὶ τῶν μουσικῶν προβλημάτων τοῦ Ψευδο-Ἀριστοτέλους ²⁾, βραδύτερον δὲ καὶ πολλὰς ἄλλας ἐργασίας ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς, ἐκ τῶν ὁποίων γνωστότεραι εἶναι : ὁ πρῶτος Δελφικὸς ὕμνος τοῦ Ἀπόλλωνος.

Ὁ ὕμνος οὗτος γραμμένος ἐπὶ μαρμαρίνης πλακός, ἡ ὁποία, ὥς εἵπομεν, εὑρέθη τὸν Μάιον τοῦ 1893 εἰς τὰ ἑρείπια τοῦ «Θησαυροῦ τῶν Ἀθηναίων» φυλάσσεται εἰς τὸ Μουσεῖον τῶν Δελφῶν· πρώτη ἔκδοσις αὐτοῦ ἐγένετο παρὰ τῶν H. Weile καὶ Th. Reinach ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Correspondance Hellenique, (XVI, 1893, σ. 569 κ. ἑ.)· δευτέρα δὲ καὶ ὀριστικῇ ἐγένετο παρὰ τοῦ Th. Reinach, (Frouilles De Delphes III ³⁾ τῇ 1912.

Δεύτερος Δελφικὸς ὕμνος· εὑρέθη εἰς θραύσματα μαρμαρίνης πλακός εἰς τὰ ἑρείπια τοῦ «Θησαυροῦ τῶν Ἀθηναίων» κατὰ τὸ ἔτος 1893 καὶ διατηρεῖται ὡσαύτως εἰς τὸ Μουσεῖον τῶν Δελφῶν. Πρώτη ἔκδοσις αὐτοῦ ἐγένετο παρὰ τῶν H. Weil Th. Reinach εἰς τὸ δελτίον τῆς Correspondance Hellenique (XVIII, σ. 345 κ. ἑ.) τῷ 1894, δευτέρα δὲ καὶ ὀριστικῇ ἔκδοσις τῷ 1912, παρὰ τοῦ Th. Reinach (Frouilles de Delphes, III, 1912) ⁴⁾.

Ἐπιτάφιον εἰς Σεΐκιλον. διὰ τὸ ἄσμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀνευρέθη ἐν Μ. Ἀσίᾳ ὑπὸ τοῦ Ramsay καὶ ἐφυλάσσετο μέχρι τῆς καταστροφῆς τῆς Σμύρνης (1923) ἐν τῇ συλλογῇ Young εἰς τὸ προάστειον Μπουτζᾶ, ἐξηφανίσθη δὲ μετὰ τὴν πυρκαϊάν, ἔχει γράψει ὁ Reinach εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν καὶ εἰς τὸ Δελτίον τῆς Correspondance Hellenique.

Ὑμνος εἰς τὴν Μοῦσαν. Καὶ διὰ τὸ ἄσμα τοῦτο, τὸ διασωθὲν ἀπὸ παλαιὰ Βυζαντινὰ χειρόγραφα καὶ ἐκδοθὲν τὸ πρῶτον παρὰ τοῦ Vincenzo Galilei τῷ 1851., ἔγραψε ὁ Th. Reinach εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν Ἑλλήν. σπουδῶν τῷ 1896.

Ὅμοιως διὰ τὰ μουσικὰ ἀποσπάσματα τοῦ παπύρου τῆς Θηβαίδος, τοῦ διατηρουμένου ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Βερολίνου καὶ ἐκδοθέντος διὰ πρῶτην

¹⁾ Νεολόγος Κων/πόλεως, Μάιος 1894.

²⁾ Revue des Etudes grecques, 1902.

³⁾ Σχετικὰς πληροφορίας δύναται νὰ εὑρῇ ὁ ἐνδιαφερόμενος καὶ παρὰ τῷ O. Cursius, Die Delphisch-Hymnen, Supplement aux Philologues, t. LIII (1894) καὶ yan, Melodiarum reliquiae No 2-3.

φοράν ὑπὸ Schubart, ἔγραψεν ὁ Reinach ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐπιθεωρήσει τῷ 1919.

Ἐπίσης ὁ Reinach ἔγραψε καὶ διὰ τὸν Χριστιανικὸν ὕμνον, τὸν ἀνευρεθέντα ἐντὸς παπύρου εἰς τὰ ἐρείπια τῆς Ὁξυρύνχου, ἀρχαίας Αἰγυπτιακῆς πόλεως, ἢ ἀναφέρει ὁ ἀρχαῖος ἱστορικὸς Θεοδώρητος.

Ὁ ὕμνος οὗτος τῆς Ὁξυρύνχου, περὶ τοῦ ὁποῖου γίνεται πολὺς λόγος εἰς τὸ ἔξωτερικόν, ἐξεδόθη ὑπὸ A. Hunt. καὶ Stuart Jones τῷ 1923.

Δύο ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Th. Reinach ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν σειρὰν τῆς Collection Payot τῶν Παρισίων ἐν βιβλίον ἑξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον ὑπὸ τὸν τίτλον "La musique grecque", ὅπου ὁ σοφὸς μελετητὴς μᾶς ἔδωκε τὸ ἀπόσταγμα τῆς ὑπερτεσσαρακονταετοῦς ἐρευνῆς του ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς. Μέσα εἰς 200 σελίδας κατώρθωσεν ὁ σοφὸς ἐπιστήμων νὰ μᾶς δώσῃ μιὰν γενικὴν ἰδέαν περὶ τῆς μουσικῆς τέχνης τῶν ἀρχαίων, κατόπιν λεπτομεροῦς μελέτης τῶν παλαιῶν συγγραφέων καὶ τῶν νεωτέρων ἐρμηνευτῶν, χρησιμοποιοῦσας μετὰ προσοχῆς τὰ πορίσματα τῶν διασήμεν ἐρευνητῶν τῆς ἀρχαίας μουσικῆς, ὅπως εἶναι ὁ Gevaert, ὁ Westphal, ὁ Laloy, ὁ M. Emmanuel κ. ἄ.

Τὸ βιβλίον τοῦτο τοῦ Th. Reinach ἀξίζει νὰ ἀναγνωσθῇ ἀπὸ ὅλους τοὺς μορφωμένους Ἕλληνας μουσικοὺς καὶ μαθητὰς τῶν Ὑδείων καὶ πρὸς τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ μεταφρασθῇ εἰς τὴν γλῶσσαν μας. Εἶναι βιβλίον ἔξοχον, μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδος του διὰ τὴν σαφήνειάν του, καὶ θὰ παραμείνῃ διὰ πολὺν καιρὸν ἀπαραίτητον βοήθημα τῶν μουσικῶν καὶ τῶν ἐρασιτεχνῶν. Ἴδου τὰ περιεχόμενά του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'. *Μελωδία καὶ ἁρμονία.*

Θεμελιώδεις γνώσεις—Τετράχορδα καὶ συστήματα—Τὰ τρία μελωδικὰ—Γένη—Περὶ χρωματισμῶν—Περὶ τρόπων—Περὶ τόνων—ἢ κλιμάκων κατὰ μετὰθεσιν—Μελοποιΐα—Ταῦτόχρονος ἁρμονία, πολυφωνία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'. *Ρυθμική.*

Χρόνος πρῶτος (ἁπλούς), χρόνος σύνθετος—Περὶ μέτρων Κατάταξις

(Εἶναι περὶεργον, ὅτι τὸ ἄρθρον περὶ ἑλληνικῆς μουσικῆς τοῦ Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ Ἐλευθερουδάκη εἰς τὸν κατάλογον τῶν λειψάνων τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς μουσικῆς δὲν ἀναφέρει τὰ κατὰ τὴν τελευταίαν 10ετίαν ἀνευρεθέντα νέα ἄσματα ἐν οἷς καὶ τὸν σπουδαιότατον ὕμνον τῆς Ὁξυρύνχου, περὶ τοῦ ὁποῖου ἐδημοσιεύθησαν ἅπαντα ἄρθρα καὶ σχόλια ἀπὸ ἀρχαιολόγους, ἱστορικοὺς, μουσικολόγους, φιλόλογους καὶ θεολόγους. Ἡ παράλειψις αὕτη εἶναι ἀκόμη περισσότερον ἀνεξήγητος, διότι εἰς τὴν Βιβλιογραφίαν τοῦ Ἐγκυκλοπ. Λεξικοῦ ἀναφέρει ὁ ἑγκριτικὸς μουσικὸς συντάκτης κ. Κ. Σ. τὸ τελευταῖον ἔργον τοῦ Reinach «La Musique grecque», ἐν τῷ ὁποίῳ περιλαμβάνεται καὶ ὁ ὕμνος τῆς Ὁξυρύνχου).

τῶν μέτρων—Μέτρα σύνθετα—Περί τινων ἀνωμαλῶν ρυθμῶν—Περί κώλου ἢ μέλους τῆς φράσεως—Ρυθμικὴ μεταβολή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'. *Μουσικὰ ὄργανα.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'. *Τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς μουσικῆς.*

Ἡ μουσικὴ εἰς τὸν βίον καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν—Ἐκτελεσταὶ καὶ ἀγῶνες—Τὰ εἶδη τῆς μουσικῆς συνθέσεως—Ἡ ἐξέλιξις τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς.

Παράρτημα I *Ἡ ἀρχαία μουσικὴ γραφὴ*

» II *Βιβλιογραφία.*

» III *Τὰ γραπτὰ λείψανα Ἑλλ. μουσικῆς.*

Τὸ βιβλίον τοῦτο γίνεται ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρον, διότι ἐνῷ περιέχει ὀλίγην θεωρίαν, εἶναι πλούσιον εἰς στοιχεῖα πολῦτιμα καὶ σαφῆ. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἀντλεῖ ὁ συγγραφεὺς ἀπὸ τρεῖς πηγάς: 1η ἀπὸ τὴν συλλογὴν τῶν ἑλλήνων λυρικῶν ποιητῶν, 2α ἀπὸ τὸ σῶμα τῶν μετρικῶν καὶ τῶν μουσικολόγων καὶ 3η ἀπὸ τὰ σωζόμενα λείψανα τῆς ἀρχαίας μελοποιίας. Ἡ πρώτη ἐκ τῶν πηγῶν τούτων, ὡς παρατηρεῖ ὁ συγγραφεὺς, εἶναι εἰς πάντας προσιτὴ ἢ δευτέρα καὶ ὀλιγώτερον, ἂν καὶ ὑπάρχουν διὰ τοὺς ξένους μεταφράσεις τῶν περισσοτέρων μουσικολογικῶν συγγραμμάτων τῆς ἀρχαιότητος. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ λείψανα τῆς ἑλληνικῆς μελοποιίας, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ἠΐξεν εὐτυχῶς χάρις εἰς τὰς ἐπιγραφικὰς ἢ παπυρολογικὰς προόδους τῶν τελευταίων ἐτῶν, θὰ ἦτο ματαιοπονία ν' ἀναζητήσῃ τις σήμερον εἰς τὴν Γαλλίαν ἢ εἰς ἄλλα Κράτη τοῦ Ἑξωτερικοῦ μίαν πλήρη συλλογὴν ἀκριβῆ, ἀλλὰ καὶ εὐκόλως συμβουλευσίμων. Διὰ τοῦτο ἦτο ἀπολύτως ἐπιτυχὴς ἡ ἰδέα τοῦ σ. νὰ περιλάβῃ ἐν παραρτήματι ὁλόκληρον τὴν σειρὰν τῶν πολυτίμων ἀποσπασμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα πολὺ συχνὰ ἀναφέρεται εἰς διάφορα σημεία τῆς περισπουδάστου μελέτης του, ἢ ὁποῖα καὶ μόνον διὰ τὸν λόγον τοῦτον δὲν ἐπιτρέπεται νὰ λείπῃ ἀπὸ κενενὸς Ἕλληνας μουσικοῦ τὴν Βιβλιοθήκην. Ὡς ὀρθῶς προσθέτει ὁ σ., τὸ βιβλίον του ἀπευθύνεται πλὴν τῶν μουσικῶν εἰς δύο κυρίως τάξεις ἀναγνωστῶν· εἰς τοὺς μουσικούς, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν καὶ ὀλίγον τὰ ἑλληνικά καὶ εἰς τοὺς ἑλληνιστάς, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν καὶ ὀλίγην μουσικὴν. Καὶ αἱ δύο αὗται τάξεις εἶναι βεβαίως ὀλιγάριθμοι· ὁ σ. εὐχεται νὰ πικνωθοῦν· ἢ φιλοδοξία του θὰ πραγματοποιηθῇ ἐὰν ἤθελον διευκολυνθῇ καὶ ἡ μία τάξις καὶ ἡ ἄλλη εἰς τὸ νὰ προαγάγουν ἓνα ζήτημα τόσον ἐνδιαφέρον, ποῦ δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀφίνῃ ἀπαθῇ κανένα φίλον τῆς τέχνης ἢ τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος.

Αἱ ἀνωτέρω ἀναφερθεῖσαι μελέται δὲν συμπληρώνουν βεβαίως τὸ πλούσιον ἐπιστημονικὸν ἔργον τοῦ ἐκλιπόντος σοφοῦ· ὁ Th. Reinach, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τεχνῶν, Καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας νομισματολογίας εἰς τὸ Κολλέγιον τῆς Γαλλίας, προσέφερε καὶ ἄλλας ὑπηρεσίας εἰς

τὴν ἐπιστήμην, διὰ σπουδαιοτάτων ἀνακοινώσεων καὶ μελετῶν, ὥς ἐδημοσίευσεν εἰς Ἀρχαιολογικά Λεξικά, εἰς διάφορα Περιοδικὰ καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν προσφιλεῖ του ἐπιθεώρησιν τῶν Ἑλληνικῶν σπουδῶν, ὄργανον τοῦ συνδέσμου "Association des Etudes Grecques", ἣν διηύθυνε ἐπὶ πολλὸν χρόνον παραχωρήσας βραδύτερον τὴν θέσιν του εἰς τὸν κ. Glotz. Ἡ τελευταία διατριβή, ἡ δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ τεῦχος τοῦ Δεκεμβρίου 1928 εἶχε θέμα ἑλληνικόν:

"Du rapport de valeur des metanses monetaires dans l'Egypte au temps des Ptolemées. Δυστυχῶς ἐν Ἑλλάδι δὲν ὑπάρχουν τὰ στοιχεῖα διὰ τὴν πλήρη ἐκτίμησιν τοῦ ἔργου τοῦ ἀποθανόντος σοφοῦ· εὐχομαι ὅμως τὸ μικρόν μου τοῦτο σημείωμα νὰ γίνῃ ἀφορμὴ εὐρύτερας μελέτης τοῦ ἔργου τοῦ Réinach, εἰς ἔνδειξιν ἐκτιμήσεως καὶ σεβασμοῦ πρὸς ἓνα βαθὺν ἐρευνητὴν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἄξιον διάδοχον τῶν μεγάλων σοφῶν τῆς Ἀναγεννήσεως, ὅστις ἀφῆκε διὰ τὰς ἑλληνικὰς σπουδὰς κενὸν δυσαναπλήρωτον.

Κ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

(Διευθυντὴς τοῦ Μουσικοῦ Λυκείου Ἀθηνῶν)

